TITO U VINODOLU

NA SVOJIM PUTOVANJIMA PO JUGOSLAVIJI PREDSJEDNIK JOSIP BROZ TITO POSJETIO JE VIŠE PUTA I VINODOL. TAKO JE VEĆ 1947. GODINE DOPUTOVAO IZ RIJEKE DO SELACA I SA CESTE PREMA NOVOM VINODOLSKOM RAZGLEDAO PANORAMU MJESTA. GODINE 1953, 6. KOLOVOZA, PREDSJEDNIK TITO POSJETIO JE CRIKVENICU, GDJE SU GA DOČEKALI I POZDRAVILI PREDSJEDNIK GRADSKE OPĆINE DUŠAN CVETIĆ, POTPREDSJEDNIK KOTARSKOG NARODNOG ODBORA VLADIMIR CAR I SEKRETAR MJESNOG KOMITETA IVAN PAVELIĆ. ZADRŽAVŠI SE KRAĆE VRIJEME U VOJNOM ODMARALIŠTU »ISTRA«, PREDSJEDNIK TITO NAPUSTIO JE CRIKVENICU.

GODINE 1960, 15. KOLOVOZA, PREDSJEDNIK TITO POSJETIO JE SA SUPRUGOM JOVANKOM BROZ NOVI VINODOLSKI. NA OBALI SU GA DOČEKALI I POZDRAVILI NIKOLA RAČKI, SEKRETAR KOTARSKOG KOMITEA SAVEZA KOMUNISTA HRVATSKE RIJEKA, IVAN LIGATIĆ, PREDSJEDNIK NARODNOG ODBORA NOVI VINODOLSKI, TAJNIK DAVORIN JEŽIĆ I DRUGI DOMAĆINI. PREDSJEDNIK TITO PRIMIO JE NA JAHTI »JADRANKA« DRUŠTVENO-POLITIČKE RADNIKE I S NJIMA RAZGOVARAO O PROBLEMIMA DRUŠTVENOG ŽIVOTA U NOVOM VINODOLSKOM I ZATIM JE POSJETIO NARODNI MUZEJ I NARODNI ODBOR.

GODINE 1961, 7. KOLOVOZA, PREDSJEDNIK TITO DOČEKAO JE U CRIKVENICI PREDSJEDNIKA PRIJATELJSKE GANE KVAME NKRUMAHA. GRAĐANI CRIKVENICE SRDAČNO SU POZDRAVILI OBA PREDSJEDNIKA, A S NJIMA ZAJEDNO I PREDSJEDNIK NARODNOG ODBORA OPĆINE ZVONKO KALANJ, SEKRETAR OPĆINSKOG KOMITETA SAVEZA KOMUNISTA HRVATSKE VELJKO LONČARIĆ I PREDSJEDNIK OPĆINSKOG ODBORA SOCIJALISTIČKOG SAVEZA RADNOG NARODA HRVATSKE OKTAVIJAN DOMIJAN.

O BORAVKU PREDSJEDNIKA TITA U NOVOM VINODOLSKOM I CRIKVENICI OBJAVLJUJU SE PRILOZI DAVORINA JEŽIĆA I ZVONKA KALANJA.

BORAVAK DRUGA TITA U NOVOM VINODOLSKOM 15. I 16. KOLOVOZA 1960.

Davorin Ježić

U četvrtak 11. kolovoza 1960, kada mi je kao tajniku Narodnog odbora općine Novi Vinodolski došla u kancelariju meni dobro poznata drugarica Marija Vuković-Dunja, inače prvoborac Novog Vinodolskog i jedna od organizatora ustanka u našem kraju, nemalo sam se iznenadio kada mi je srdačno priopćila:

»Davorine moj, nosim vam vesele vijesti za naš Novi. Pogodi, druže!?«

Bila je radosna, na što joj ja odvratih:

»Vidim da su vesele vijesti kada si tako radosna, ali ne znam na što misliš jer si ti uvijek vesela kada si u našem kraju. No vjerujem da je nešto drugo, značajnije.«

Ona mi na to odgovori:

»Doista jest veliko, nešto što ni u snu nisi zamišljao. Naš Predsjednik Republike, drug Tito, doći će u posjete Novom. Znaš, doći će iz Paga i očekujte ga 15. ovog mjeseca, tj. u ponedjeljak. Znam da su godišnji odmori i da je turistička sezona, no tvoja je briga da obavijestiš odgovorne drugove i da se pripremite za razgovor s drugom Titom.«

Drugarica Dunja je vidjela da sam jako iznenađen, i kada sam joj rekao:

»Dunjo, to da će doći drug Tito u naš kraj samo je tvoja zasluga; ali učinit ćemo sve da izvršimo zadatak. To ćemo učiniti s radošću jer će to biti naš prvi susret s drugom Titom.«

Ona mi na to odgovori:

»Ma budi bez brige, a tako i reci drugovima, da ćete se svi osjećati radosno i neposredno, jer drug Tito brzo uspostavlja kontakt sa svakom našom sredinom. Lijepo ćemo se s njima svi zajedno naći na terasi hotela 'Lišanj' i upoznat ćete druga Tita s problemima razvoja mjesta i komune kao cjeline. Ne brinite, drug Tito će stvoriti takvu atmosferu da ćete se svi vi osjećati kao da ste stari poznanici. Tvoj je zadatak da se sve dobro pripremi, a pomoći će vam i drug Nikola Rački-Koljka, sekretar Kotarskoga komiteta SKH za Rijeku.«

Odgovorio sam joj:

»Draga Dunjo, preuzimam na sebe tu odgovornu dužnost. Sve ću odgovorne ljude obavijestiti i učinit ćemo sve da se drug Tito osjeća ugodno u našoj sredini.«

Odmah zatim pronašao sam druga Petra Radetića, tada jednog od rukovodilaca Drvne industrije i ujedno potpredsjednika općine, i drugaricu Milicu Metikoš, tada sekretara Općinskoga komiteta KPH Novi Vinodolski, da bismo se zatim uputili u bribirsku šumu na Ravno gdje je bio na odmoru drug Ivan Ligatić, predsjednik naše općine. U petak navečer i u toku subote obavijestili smo i druge rukovodioce Sindikata, Socijalističkog saveza, SUBNOR-a i omladine te privredne rukovodioce, a neke koji su bili na godišnjim odmorima, pozvali smo i zamolili da za dan-dva dođu u Novi.

Svi smo željno i s nestrpljenjem čekali taj 15. kolovoza 1960. Nismo znali točno vrijeme dolaska, pa dok su drugovi u poslijepodnevnim satima bili u zgradi općine, očekujući vijest kad će drug Tito krenuti brodom iz Paga, ja sam s grupom drugova bio vani, gledajući morsku pučinu da li ću opaziti brod u Senjskom kanalu. Nakon izvjesnog vremena konačno smo opazili pred zalazak sunca kako brod lagano plovi prema Novom.

Za čas se kao munja pronio Novim glas da dolazi u Novi drug Tito. I staro i mlado, sve što može hodati, krenulo je na Omladinsku obalu — na rivu — da bi u novljanskoj luci dočekalo druga Tita. S mještanima zajedno kretali su se i mnogobrojni turisti među kojima je bio i velik broj stranaca. Sve je pohrlilo na pristanište jer je već bila na vidiku jahta »Jadranka«. U novljanskoj luci sve je vrvjelo. Sa svih strana dolazili su građani. Jahta je već pomalo uplovljavala u luku. Na obali je ostalo dasaka, vjerojatno od nekog Bodula sa susjednog Krka koji je došao s voćem i povrćem. Jahta »Jadranka« plovila je baš u tom pravcu. Petar Radetić i ja, te Mile Butorac i Josip Skočilić-Kurilo na brzinu smo premjestili daske u stranu da ne smetaju, kako bi bilo što više prostora na obali. Tu se prema našoj procjeni okupilo više od 2000 građana koji su drugu Titu i ostalim visokim rukovodiocima priredili oduševljen doček. Vidio sam desetke i desetke boraca i majki palih boraca kojima su tekle suze radosnice kad su vidjeli da u njihov grad stvarno dolazi najmiliji sin naših naroda drug Tito.

Kako se jahta približavala pristaništu, zaorila se spontano pjesma omladine:

»Druže Tito, ljubičice bijela,
Tebe voli omladina cijela,
Tebe voli i staro i mlado,
Druže Tito, neka si nam zdravo . . .«

Pjevalo se na sve strane na Omladinskoj obali. Nikad nije bilo veselije u Novom. Govorilo se da je ovo prava novljanska noć jer se obično na ovom mjestu održavaju svečanosti u povodu novljanskih noći.

Narod je veselo klicao i skandirao svom dragom gostu koji je prvi put dolazio u posjete Novom Vinodolskom. Drug Tito i drugarica Jovanka i njegova pratnja srdačno su odzdravljali građanima Novog i okolice.

Jahta je već ulazila u samu luku. Drug Ligatić i drug Nikola Rački u tom su trenutku razgovarali, ali o tome tko će zaželjeti dobrodošlicu drugu Titu, drugarici Jovanki i njihovoj pratnji.

Baš u tom času je drug Josip Skočilić-Kurilo zapazio na palubi jahte druga Žeželja kojega je poznavao i pozdravio ga riječima:

»Zdravo, druže generale!«

Drug Žeželj mu je na to srdačno odzdravio riječima:

»Eto mog borca, eto mog proletera!«, i upitao ga kako je.

Na to mu drug Skočilić odgovori da razgovaraju o dobrodošlici za druga Tita i njegove pratnje. On mu doda da će predsjednik naše općine pozdraviti druga Tita. Od samog početka počela se u cijelom Novom stvarati ushićena atmosfera.

Oko 21 sat (21,30) jahta »Jadranka« bila je pristala uz obalu. Sve je očekivalo izlazak na obalu druga Tita i njegove pratnje. Klicalo se Titu, Partiji, posebno »Mi smo Titovi — Tito je naš«. Kada se zaorila pjesma — Druže Tito, mi ti se kunemo — s jahte su izlazili na obalu drug Tito i drugarica Jovanka Broz sa sestrom Nadom, zatim Aleksandar Ranković, tada potpredsjednik Saveznog izvršnog vijeća, Ivan Krajačić, potpredsjednik Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske i general-potpukovnik Milan Žeželj.

Drug Ivan Ligatić, predsjednik Narodnog odbora općine Novi Vinodolski, pristupio je stepeništu kojim je drug Tito s pratnjom silazio na obalu i zaželio mu dobrodošlicu:

»Druže Predsjedniče! Čast mi je u ime naroda ovoga kraja kao predsjedniku Narodnog odbora općine Novi Vinodolski da Vas pozdravim, kako Vas, tako i Vašu suprugu, drugaricu Jovanku, te Vašu pratnju, sve vas visoke naše goste, sa željom da se ugodno osjećate u našoj sredini.«

Drug Tito je odgovorio:

»Hvala, druže predsjedniče, hvala dragi Vinodolci«.

Zatim je nastalo dugo skandiranje drugu Titu.

Kad je drug Tito sa suprugom Jovankom i pratnjom otišao s jahte, drug Ligatić je sve nas lokalne rukovodioce predstavio. Kad je došao red na Josipa Skočilića-Kurila, on naglasi drugu Titu kod predstavljanja:

»Ja sam stari borac!«

Istovremeno čula se s palube riječ komandanta broda, kapetana fregate Vinka Šurkala (sada kontra admiral):

»Druže Predsjedniče! To je stari borac iz prvog proleterskog bataljona Hrvatske.«

Nato će drug Tito, pružajući ruku drugu Skočiliću:

»Zdravo, stari borče!«

I tako ga je zvao za sve vrijeme svog boravka u Novome.

U pratnji nas domaćina na čelu s drugom predsjednikom općine Ivanom Ligatićem te sekretarom Općinskog komiteta SKH Milicom Metikoš i sekretarom Kotarskoga komiteta SKH Rijeka Nikolom Račkim drug Tito je s drugaricom Jovankom i pratnjom krenuo u pravcu hotela »Lišanj«. Na putu je buket svježeg cvijeća predala drugu Titu i drugarici Jovanki pionirka Nada Kargačin-Belićka. Čitavim putem velika povorka građana pratila je druga Tita i skandirala mu.

Došavši kraj hotela »Slavuj«, nalazio sam se pokraj druga Tita koji me u tom trenutku upitao, videći da se uređuje autobusna stanica i da se vrše pripreme za sadnju niskog raslinja — živice ružmarina — i nadodao — u šali:

»Što je ovo, e ovo niste još stigli, drugovi« i direktno: »A što je ova bašta?«

Ja sam odgovorio da tu ima uvijek gostiju jer je lijepa hladovina, i da gosti rado posjećuju taj ugodni objekt.

Nato je drug Tito rekao:

»Pa nemojmo onda ići u 'Lišanj' ako je tamo dalje. Ostanimo ovdje, drugovi!«

Svi su to prihvatili. Začas se u neposrednoj blizini plesnjaka u »Slavuju« smjestio dugi stol za druga Tita i njegovu pratnju i za nas domaćine. Kad smo sjedali, drug Tito je u šaljivom tonu rekao:

»Izmiješajte se, ovo nisu nikakvi službeni razgovori. Mi smo sad na plesu.«

Bila je lijepa, topla ljetna noć. Naručen je šampanjac i piće za rashlađivanje. Počelo se pričati o svemu. Pričalo se o nogometnim utakmicama naše savezne lige pa do utakmice koju je zagrebački »Dinamo« imao odigrati sutradan u Nici, u Francuskoj, s višestrukim prvakom Francuske, te o dobrim i lošim stranama u sportu — plaćanjem visokih naknada za igrače — što je drug Tito kritizirao.

Začas je bašta »Slavuja« bila prepuna. Sjećam se da je drug Jože Balen, koji je bio u pratnji druga Tita, pitao:

»Kamo će ovolik svijet?«

Nato mu je drug Tito odgovorio:

»Smjestit će se oni gdje im je najbolje.«

Ugostitelji nisu više ni imali stolova ni stolica. Oni koji nisu našli mjesto u bašti, smjestili su se oko bašte, po travi, praktički svuda.

Sjećam se što se dogodilo u ovoj prilici šefu sale Marku Malovozu, jednom od dobrih ugostitelja. Na stol je donijeto vino u bocama. Šef sale nije nikako mogao doći k sebi, kao da ne vjeruje da on dvori najdražeg gosta, najvećeg sina naših naroda, druga Tita. Sav se zbunio od radosti tako da od uzbuđenja nije mogao otvoriti ni bocu šampanjca, što je njemu kao ugostitelju bila inače najjednostavnija stvar. Videći to, drug general Žeželj nadoda u šali drugu Skočiliću:

»Ajde, stari borče, pomogni otvoriti šampanjac!«

To se i uradilo, na što drug Tito opet primijeti:

»Nećemo piti dok svi u čašama ne budu imali vino«.

U bašti »Slavuja« i okolo skupilo se oko druga Tita oko 2000 osoba. Promatrali smo ples. Kada je hotelska glazba prestala svirati, »zasopli« su sopci Ivan Dobrić (Lukinić) i Anton Piškulić (Kavalir) na sopile, a za njima su svi Novljani i Novljanke počeli pjevati novljanske narodne pjesme. Tako se naizmjence pjevalo i plesalo. Kad je jedna grupa zapjevala »Lepe ti je Zagorje zeleno...« i »Još nijedan Zagorac nije prodal vina...«, drug Tito reče:

»Ovi pjevaju meni kao Zagorcu ili su pak Zagorci?«

Netko iz njegove pratnje će (Krajačić najvjerojatnije) veselo:

»Vinodolski Zagorci«.

Drug Tito se u međuvremenu interesirao za ugostiteljsku organizaciju, o broju turista, o stanovništvu općine, čime se uglavnom ono bavi, kako ribarstvo napreduje. Domaćini su na sva pitanja odgovarali da se ribarstvo goji samo u susjednoj Klenovici gdje stanovnici uglavnom žive od ribarstva i gdje su već preko tri stotine Klenovaca poznati kao vrsni ribari.

Nekako u to vrijeme kraj našeg stola prošao je Novljanin Andrija Toljan-Sekula, zvani Dugi. Drug Tito će odmah:

»Tko je ovaj drug? Ja ga od nekud poznam!«

Na to ću mu ja:

»Pa to je bio direktor brodogradilišta u Kraljevici.«

Drug Tito primijeti:

»Pa, da, tamo sam ga i vidio, od tamo ga i znam.«

Ispričao sam mu jednu anegdotu:

»Kada ste bili u Kraljevici, druže Tito, odnosno bolje reći u Kostreni, tada je taj isti direktor sjao od radosti što Vas je vidio i razgovarao s Vama pa je rekao, kad je kasnije došao svojoj kući, ukućanima: 'Danas sam bio s drugom Titom. Neću prati ruku kojom sam se s njim pozdravio, sve dok vidim da mi je čista, jer ona je držala ruku druga Tita'«.

Na to će šaljivo drug Tito:

»Nisam znao da i toga ima.«

Zatim se drug Tito zanimao u razgovoru za najtipičnija prezimena u našem kraju. Mi smo potom počeli nabrajati vinodolska prezimena. Nabrojili smo ih dvadesetak. Nato će drug Tito:

»Ma znam jednog druga. Mislim zvao se Grža Mario ili nekako slično. Bili smo zajedno u Kraljevici. On je rodom ili iz Novog ili iz Senja.«

Nato sam ja rekao:

»Vjerujem da će to biti Gržin Mario.«

Nato će drug Tito:

»Da, da, točno je. Pa kako je, kakav je bio za vrijeme okupacije?«

Drug Skočilić je rekao da je bio općinski načelnik. Drug Ligatić je zatim obrazložio da se kao općinski načelnik za vrijeme talijanske

okupacije posebno zalagao za naše zatvorenike i gdje god je mogao, pomogao i radio prema uputi naših drugova. Drug Tito je na to nadodao:

»To sam i mislio za njega. Bio je inače dobar radnik kad sam ga poznavao.«

U bašti »Slavuja«, gdje su se kraj druga Tita skupili građani Novog Vinodolskog i turisti koji su se tu našli, nastalo je pravo narodno veselje, gdje se skandiranjem i pjesmom pozdravljao najmiliji gost drug Tito. To je trajalo puni sat vremena, nakon čega se drug Tito i njegova supruga Jovanka i drugovi Ranković i Krajačić u pratnji nas tadašnjih lokalnih rukovodilaca, pozdravljen i otpraćen od građana, vratio u novljansku luku na jahtu »Jadranka« gdje su svi prenoćili.

Na rastanku drug Tito nam je rekao:

»Dragi Vinodolci! Hvala vam na svemu! Bilo je lijepo u vašem 'Slavuju', no sutra se vidimo svi, jer vi ste moji gosti na 'Jadranki'.«

Mi smo se zatim dogovorili još na obali da za sutrašnji dan treba obavijestiti sve stanovnike u obližnjoj okolici da se Predsjednik Republike, drug Tito, nalazi u posjetu Novom Vinodolskom, te smo se dogovorili da se pošalje još po neke drugove iz privrede (šumarstva, drvne industrije i »Viševice«) kako bi i oni došli na razgovor u goste drugu Titu. Poslali smo kurire na sve strane. Ja sam dobio zadatak da se što više Novljana i Novljanki obuče u narodnu nošnju i da druga Tita pozdrave u svojim starim novljanskim nošnjama, te da se povežem s drugom Vladom Potočnjakom, našim poznatim domaćim slikarom koji živi i radi u Rijeci, za prigodnu sliku kako bismo tu sliku poklonili drugu Titu, a da jednu novu narodnu nošnju, još nenošenu, poklonimo drugarici Jovanki.

Nisam spavao cijelu noć. Još iste večeri sastao sam se s drugom Ivanom Piškulićem-Brezarom i Karmenkom Butorcem, a oni su ostalim Novljanima i Novljankama javili kako bi se pripremile starinske nošnje i da u nošnji pozdrave druga Tita. Hitno sam otišao u Rijeku drugu Potočnjaku i s njim došao rano ujutro u Novi da se uključi u delegaciju Vinodolaca koja je imala posjetiti druga Tita na jahti.

Kad smo stigli u Novi Vinodolski, Vlado Potočnjak, novinar »Vjesnika« Mirko Perković i ja, već smo ugledali mještane Bribira, Ledenica, Zagona, Krmpota, Klenovice i Povila koji su došli u Novi Vinodolski da pozdrave druga Tita. Tako je već u 8 sati ujutro na Omladinskoj obali bilo okupljeno više od 5000 građana.

Kao delegacija Vinodolaca prolazili smo kroz široki kordon građana koji su nas toplo pozdravljali. U delegaciji smo bili: sekretar Kotarskog komiteta SKH Rijeka Nikola Rački-Koljka i članovi toga komiteta Milan Slani i Marijan Ofak, predsjednik novljanske komune Ivan Ligatić, sekretar Općinskoga komiteta SKH Novi Vinodolski Milica Metikoš i drugi lokalni rukovodioci i društveno-politički radnici: Petar Radetić, August Mavrić, Mile Butorac, Milan Filipović-Brozica, Josip Skočilić-Kurilo, Ivan Vlastelić, Mihovil Kombol-Miško, Vladimir Brozičević-Krsta- Josip Polonijo, Ante Ježić, Tona Blažević, Vlado Potočnjak i ja.

U utorak 16. kolovoza 1960. u 8 sati i 30 minuta primio nas je drug Tito na jahti »Jadranka«. On je odmah uspostavio intimnu atmosferu, rekavši nam pri dolasku na brod:

»Zdravo, dragi drugovi. Mi smo se već sinoć upoznali na plesu. Znate, ovdje kod vas na moru lijepo se spava.«

Sa svakim se zasebno pozdravio, a drug Ligatić mu je prilikom predstavljanja govorio za svakoga posebno koju funkciju tko ima u društveno-političkom životu općine. Nakon što smo sjeli, drug Tito će veselo ,obraćajući se mornarima — poslužiocima (konobarima):

»Kako vi to dočekujete? Stojite i gledate, ništa ne nudite, a naši gosti su nas noćas lijepo ugostili.«

Odmah smo bili pogošćeni hladnim sokovima i kavom, već prema vlastitoj želji.

Drug Tito je rekao:

»Jutros sam rano ustao. Promatrao sam vaše slikovito mjesto. Divno je, odmah sam ga fotografirao, kao i Vinodolsku kotlinu. Slikao sam i ovu kvadratnu zgradu — hotel »Klek«. Nije nekako u redu; spremate se u turizam, a još je neokrečen.«

Drug Mile Butorac je objasnio da su to prostorije DIP-a i neki stanovi. Na to mu drug Tito odgovori:

»Pitam se da li je to u redu?«

Ovo je, kako smo razgovarali drugarica Milica Metikoš i ja, bila nama upućena kritika.

Nakon ovoga počeli su službeni razgovori.

Razgovore su vodili drug Koljka i drug Ligatić, upoznajući druga Tita sa stanjem privrednog i društvenog razvoja ove vinodolske komune i o njenim perspektivama. Drug Ligatić je obavijestio druga Tita da je glavna privredna grana drvna industrija kojoj je sirovinska baza, kako sam tada zabilježio, oko 70.000 kubika oblovine na godinu, od čega se finalno obrađuje samo 20%, a da nam je tendencija da se ovaj postotak što više poveća, te da se poduzimaju mjere za nabavu uređaja za novu finalnu proizvodnju tako da se DIP, odnosno drvno-industrijsko poduzeće, preorijentira na izradu okal-pločica, što će omogućiti ovom poduzeću da izrađuje i vikend-kućice za potrebe turizma.

Istovremeno je istakao da se obalni pojas bavi turističkom privredom kojoj je tendencija daljnjeg razvitka i u društevnom sektoru i u kućnoj radinosti, što je u našem kraju dugogodišnja tradicija.

Istakao je da su u toku i napori za razvoj poljoprivrede u Vinodolskoj kotlini gdje već sada djeluje poljoprivredno dobro »Vinodol« koje bi u daljnjoj budućnosti imalo izrasti u veće poljoprivredno gospodarstvo, opskrbljujući primorsko područje i Rijeku poljoprivrednim proizvodima i time bi se u perspektivi obuhvatilo oko 400 ha površine, gdje bi se uzgajalo povrće, voće i krmno bilje. Posebno je druga Tita upoznao s programom izgradnje brane koja se planira na Suhoj Rječini koja za kišnih dana jako nabuja i slijeva se u more, odnosno u novljansku luku. Cilj je brane da se stvori jezero u području bribirskog sela Kosavin s kapacitetom od dva milijuna kubika vode za navodnjavanje Vinodolske kotline.

Drug Tito je s velikim zanimanjem saslušao izlaganje druga Ligatića, ističući da je orijentacija na razvitak drvne industrije s obzirom na sirovinsku bazu vinodolskoga kraja povoljna, a posebno na razvitku male industrije i kooperacije koju razvija bribirska »Viševica«, a također je preporučio s obzirom na blizinu Rijeke razvitak takva poljoprivrednog dobra, kako je programom i zacrtano, pa je kažiprstom svoje ruke pokazao s broda na Vinodolsku kotlinu, ističući da je za nju davno čuo i vjeruje da ona može biti i te kako plodna.

Ozbiljan razgovor bio je obogaćen digresijom, tj. činjenicom da je među nama bila samo jedna drugarica u delegaciji, pa se drug Tito obratio drugarici Milici Metikoš riječima:

»Vidim, žene napreduju. Čak je u Vinodolu žena sekretar partije — recite mi kako Vas slušaju?«

Drugarica Metikoš je odgovorila:

»Slušaju i zalažu se u radu. Radimo kolektivno. Tako nikad nisam sama.«

S obzirom na to da je to drugarica Milica rekla u šaljivom tonu, svi prisutni su se srdačno nasmijali.

Osim ovih privrednih problema drug Tito se interesirao za položaj boraca, o čemu su ga o ovom problemu u kratkim crtama izvijestili Davorin Ježić i Josip Skočilić-Kurilo, istakavši ulogu KP na ovom području i njenu ulogu za razvoj ustanka već u prvim danima 1941. godine, u čemu je glavnu ulogu odigrala bribirska partijska organizacija.

Nakon toga drug Tito se posebno interesirao kakvi su danas društveni odnosi u novljanskoj komuni za koju otprije zna jer Vinodolaca ima prisutnih po svim kontinentima, o čemu su davali posebna objašnjenja Nikola Rački-Koljka i Milica Metikoš te Ivan Ligatić koji je istakao da do danas ima sve manje interesa za odlazak na rad u tuđinu u ovom našem kraju.

Drug Tito je istakao da sve društvene odnose s obzirom na jedinstvo naroda ovog kraja treba i dalje razvijati i jačati i poduzimati sve da se razvija takva djelatnost s obzirom na blizinu jakon industrijskog centra kakav je Rijeka. Ima uvjeta i da Primorci više ne moraju ići širom svijeta da bi mogli uzdržavati svoje obitelji.

Nakon održanih razgovora Predsjednik Republike Josip Broz Tito sa suprugom Jovankom i Aleksandrom Rankovićem, Ivanom Krajačićem i Milanom Žeželjem u pratnji lokalnih rukovodilaca krenuo je u stari dio grada. Išlo se Ulicom braće Dorčić, zatim Ulicom Nikole Mrzljaka te preko Trga palih boraca (kraj Štandara) u Stari grad gdje su sa predjela »Precrikva« gosti promatrali morsku pučinu i susjedni Vrbnik, Senj s Nehaj-kulom i cijelu Vinodolsku kotlinu.

Zatim se krenulo u zgradu Narodnog muzeja gdje je Predsjednika Tita pozdravio osnivač ovog muzeja i njegov kustos Juraj Potočnjak sa svojim najbližim suradnikom, vodičem muzeja, starinom Josipom Sokolićem. Drug Tito je s posebnom pažnjom razgledao muzej i postavu narodnooslobodilačke borbe, impresioniran trima velikim slikama na-

rodnih heroja Slaviše Vajnera-Čiče, Tome Strizića i Anke Pađen te slikom Ilije Dorčića, obrativši se u povodu toga Skočiliću ovim riječima:

»Je li, stari borče, da je ovaj dio s obzirom na učešće u borbi vašega kraja 'premalen'.«

Svi smo potvrdili da je tako te da se nastoji ili u sadašnjoj prostoriji dobiti proširenjem veći prostor ili preseljenjem u drugu zgradu doći do većeg prostora, jer nam mnogi eksponati leže neiskorišteni. Zatim je drug Tito s posebnom pažnjom promatrao eksponate iz uskočkog doba i ratova u ovom kraju te dio posvećen braći Mažuranićima, a tako i druge starine Vinodolskoga kraja. Sve eksponate tumačili su mu Potočnjak i Sokolić, pa kad su došli pred mali »Spomenik mome kažiprstu«, drug Tito je pitao:

»Što je to?«

Skočilić, inače poznati zidarski majstor i poznat po svojoj spontanoj inteligenciji, odgovorio mu je riječima:

»Druže Predsjedničke! Ja sam dvanaest puta prolazio oceanom. Čitavog života lutali smo moj otac i ja širom svijeta za korom kruha. Ovdje sam vodič u muzeju, radim dobrovoljno. Od svega lutanja starost bi mi bila siromašna i gorka da nije nove Jugoslavije. Ovdje je sada Amerika, tako ja odgovaram na pitanja turista iz inozemstva. Morao sam odlaziti u svijet da mogu uzdržavati suprugu i troje djece. Bio sam svugdje, pa tako i u Africi. Nekih 100 km od Johanesburga radio sam u kamenolomu. Težak kamen pritisnuo mi je ruku. Drugovi su pritekli u pomoć i odvezli me nakon toga konjskom spregom u bolnicu. Do bolnice je nastupilo trovanje. Liječnici su mi preporučili da bi bilo najpoželjnije odrezati kažiprst jer da sam u životnoj opasnosti. Ja sam odobrio, no uz uvjet da mi odsječeni kažiprst vrate prepariran, jer sam kamenorezac pa ću ga poslati za uspomenu supruzi i djeci da znaju kako se teško služi kruh u tuđini. Rečeno učinjeno, i tako je došlo do toga minijaturnog spomenika. Tu je u Muzeju da posjetioci vide kuda je sve Primorac morao ići da bi mogao uzdržavati svoju obitelj. Druže Predsjedniče, ja sam radnik, kao i Vi. Posebno sam ponosan na današnji dan u svojoj 79. godini života da sam dočekao da Vas vidim i s Vama razgovaram, jer Vi ste naša nada za bolji život. Vidim da nas snimaju s Vama. Molio bih za uspomenu na ovaj Vaš posjet i razgovor da nam pošaljete jednu fotografiju.«

Drug Tito je odgovorio:

»Vrlo rado, dragi druže«, te se okrene pratnji riječima »ovo treba proslaviti!«

Kasnije mi se ovaj časni starina pohvalio da mu je za dvadesetak dana došla velika fotografija i ona se sada čuva uokvirena u njegovu domu za sjećanje njegovoj obitelji, dok je druga poslana Narodnom muzeju Novi Vinodolski.

Nakon toga su se predsjednik Tito i njegova pratnja upisali u knjigu posjetilaca. Drug Potočnjak je drugu Titu i ostalim visokim gostima uručio »Spomen-knjigu Narodne čitaonice«, izdanu povodom 110-godišnjice Narodne čitaonice u Novom Vinodolskom, istakavši da

je ova čitaonica žarište kulturno-prosvjetnog života ovoga kraja od njena osnivanja 1845. kao treća čitaonica osnovana u Hrvatskoj u doba Ilirskog preporoda.

Zatim se krenulo prema starom Frankopanskom kaštelu gdje je smješten Narodni odbor općine Novi Vinodolski, te je drugu Titu posebno prikazana vijećnica gdje je još 1288. pisan Vinodolski zakonik, naš prvi pisani spomenik. Drug Tito se zatim uputio u istoj zgradi u matičnu sobu, tj. u sobu za vjenčanja. Ja sam ostao vani, ali mi je drugarica Metikoš kasnije ispričala da se drug Tito pohvalno izrazio o uređenju ove sobe za vjenčanja i o slici Vlada Potočnjaka — freski koja prikazuje starinski ženidbeni običaj »Vinčace« ovoga kraja, što bi valjalo da služi za primjer i drugima.

Drug Tito je zatim krenuo s Trga palih boraca — Novljanske place — Korzom Ulicom narodnog fronta da bi zatim išao Ulicom braće Dorčić i njome se vratio na obalu. Sjećam se, nedaleko od obale je zgrada tzv. Prepožiture. Drug Tito se zagledao u grbove iznad vratiju, ocijenivši da je to Župni dvor. Obratio se zatim pitanjem drugarici Milici:

»A kako stojite sa svećenicima?«

Drugarica Milica je odgovorila:

»Dobro.«

»A kako dobro?« pita drug Tito. »Što to znači?«

»Znači da se vladaju pozitivno i da ne krše osnovne društvene norme i ne miješaju se u poslove države, već jedino u crkvene.«

»E to je dobro«, istakao je drug Tito.

Drug Tito je cijelim putem bio oduševljen pozdravljanjem. Građani su ga toplo i srdačno pozdravljali, a on se s mnogima putem rukovao kad su mu u uskim uličicama pružali u hodu ruke. Zapazio sam jednu staricu — tetku Mariju Radetić koja se uspjela pozdraviti s drugom Titom tako da je kasnije s ponosom sva sretna govorila:

»Ipak sam se pozdravila s drugom Titom, dao mi je ruku; sad moren i umrit.«

Mnogi stranci su također neprestano pratili druga Tita za cijelo vrijeme njegova obilaska po gradu i prvog i drugog dana. Nisu se mogli načuditi da se Predsjednik i s mnogima od njih rukuje, jer nisu mogli ni pretpostaviti da će ovdje na odmoru sresti druga Tita i da će ga vidjeti tako neposredno izbliza. Desetine njih je snimalo povorku koja se kretala s drugom Titom po gradu uskim uličicama. Netko iz pratnje rekao je:

»Ovo je odviše.«

Čuvši primjedbu, drug Tito je napomenuo:

»Pa neka snimaju ,neka vide da nas ne čuvaju tenkovi, već da idemo sa svojim narodom, jer nas čuva narod«, potraživši sugestivnu potvrdu od Josipa Skočilića-Kurila, »što ne, stari borče?«

Kurilo, ponosan što se drug Tito obraća njemu, odvraća:

»Tako je, druže Predsjedniče, borci i sav narod Vas čuva.«

Čuo sam kako je drug Žeželj zatim pitao Skočilića gdje je njegov borac-proleter drug Josip Karlović, pa kada mu je drug Skočilić rekao da je u Novom i da je sigurno ovdje na dočeku, umolio ga je da ga izjutra pošalje malo k njemu na razgovor.

Ja sam u sebi razmišljao otprilike ovako. Kad sam bio dječak i kad sam polazio građansku školu u Novom Vinodolskom, dolazila je na odmor kraljevska obitelj Karađorđevića. Tu je bila vojska — kraljeva garda, grad je bio pun žandara i detektiva da čuvaju kraljevsku porodicu prigodom šetnje. Plaža je bila podijeljena na dva dijela. Jedan dio za turiste i Novljane, a drugi dio za nekoliko članova kraljevske obitelji. A od koga da ih čuva? Od »vlastitog« naroda. Naš drug Tito slobodno šeće drevnim starim gradom Vinodola koji se kao za inat zove Novim, i čuva ga narod koji ga toplo prima i pozdravlja jer je on njegov simbol slobode i napretka, za čim je ovaj narod vjekovima žudio, zašto su se njegovi težaci, kmetovi, ribari i mornari borili, za što su ginuli u uskočkim i drugim ratovima i bunama širom svijeta.

Na obali su druga Tita, drugaricu Jovanku i visoke goste — njegovu pratnju — »opkolili« Novljani i Novljanke i članovi Kulturno-umjetničkog društva »Ilija Dorčić«, njih preko stotinu, u živopisnim, slikovitim starinskim narodnim nošnjama ovoga kraja. Odjednom se drug Tito našao u kolu, novljanskom kolu. Novljani su zaigrali svoje staro, stoljećima staro, narodno kolo koje se još samo ovdje zadržalo i stoga se onda i s punim pravom naziva »novljansko kolo«. Čula se zatim junačka narodna pjesma, ali i pjesma o Titu, o borbi naroda kojom je on rukovodio za vrijeme okupacije i danas u borbi za izgradnju socijalističke samoupravne Jugoslavije. Čula se zatim pjesma:

»Lijepo ti je druga Tita kolo,
Kakvo kolo, tko ga ne bi . . .«

i tako naizmjence starinske junačke pjesme s novim pjesmama iz NOB-e i socijalističke izgradnje.

Tako je pred samom jahtom, nakon što je pjesma utihnula, Predsjedniku Republike drugu Titu uručila poklon omladinka Lenjinka Strizić, kćerka narodnog heroja i rukovodioca ustanka ovog kraja Tome Strizića. Predala je drugu Titu panoramu Novog Vinodolskog — u ulju, rad Vlada Potočnjaka, novljanskog slikara. Drugarici Jovanki Broz uručena je stara ženska novljanska narodna nošnja, rad poznate majstorice ove vrste suptilnog, profinjenog rada Kate Zorčić Rožine. Na darovima su toplo zahvalili i istakli da ih je razveselilo i obradovao ovaj susret s narodom Novog Vinodolskog i okolice, a drugarica Jovanka je istakla:

»Ja ću obući tu divnu nošnju vaših žena prvom prilikom.«

Predsjednik Republike Josip Broz Tito napustio je Novi Vinodolski poslije 10 sati, toplo pozdravljen od više tisuća građana. Novljanskim rukovodiocima rekao je prigodom oproštajnog pozdrava:

»Doviđenja u Bribiru!« i posebno zahvalio na ovako lijepom susretu i zaželio im uspjeha u radu.

Drug Tito je zatim sa svojom suprugom Jovankom i ostalim visokim gostima promatrao panoramu starog grada Novoga, zatim okupljeni narod i igranje kola na obali kraj jahte i neprestano odzdravljao narodu i snimao sve svojim fotografskim aparatom i kino-kamerom.

Kad se jahta »Jadranka« otisnula od obale, drug Tito, drugarica Jovanka i ostali visoki gosti veselo su mahali i odzdravljali svojim domaćinima — narodu Novoga. Odjednom su Novljanke obučene u starinske nošnje skinule svoje duge rupce i mahanjem su pozdravljale svoga Predsjednika, njegovu suprugu i ostale visoke goste, odnosno njegovu pratnju.

Na obali su narod i rukovodioci pogledom pratili jahtu »Jadranku« sve dok se nije izgubila iz vida iza rta, ploveći dalje u pravcu Selaca, Crikvenice, Jadranova, Rijeke i Opatije.